

Ludvík Kunz a jeho pojetí etnografické muzeologie

Otakar Kirsch

Mgr. Otakar Kirsch, Ph.D.
Ústav archeologie a muzeologie
Filozofická fakulta Masarykovy univerzity
A. Nováka 1
602 00 Brno
e-mail: o.kirsch@seznam.cz

Muzeológia a kultúrne dedičstvo, 2015, 3:2:9-27

Ludvík Kunz and his Views on Ethnographic Museology

This paper analyzes the theoretical and practical work of Ludvík Kunz (1914–2005) in the fields of ethnography and museology during his tenure at the Ethnographic Institute of the Moravian Museum in Brno. Along with examining the basic theoretical tenets of Kunz's holistic approach to ethnographic museology, we also trace the circumstances and motivation that led to their formulation during times of major societal changes. In the final section, we focus on the application of these theoretical concepts to the activities of his home institution, his broader work in the context of Czechoslovak museology and his tenure as university lecturer.

Key words: ethnographic museology, history of Czechoslovak museology, history of ethnography, Ludvík Kunz, general museology

Česká (československá) muzeologie je v optice české i zahraniční odborné veřejnosti vnímána převážně skrze specifické přístupy Josefa Beneše, Jiřího Neustupného a Zbyňka Zbyslava Stránského a také díky organizačnímu úsilí Jana Jelínka či Vinoše Sofky. V mnoha ohledech stále upozaděné však zůstává působení řady osobností, které sice často byly s výše zmíněnými hlavními představiteli oboru v úzkém kontaktu, a navíc vycházely z některých jejich tezí a koncepcí, přesto dokázaly různými způsoby představit vlastní originální a osobité vnímání problematiky muzeálního fenoménu. Mezi ně lze zařadit předního českého etnografa a zároveň muzeologa Ludvíka Kunze (1914–2005). Cílem předložené studie rozhodně není poukázat pouze na Kunzovy aktivity v oblasti muzejnictví, které se zejména v nedávné době navíc staly předmětem některých analýz,¹ ale především postihnout motivace, samotné pojetí i výstupy muzeologického myšlení tohoto brněnského muzejníka a zasadit je do kontextu vývoje české muzeologie.

¹ Řada informací a údajů je odborné veřejnosti známá především z článků uveřejněných u příležitosti Kunzových životních jubileí, např. SUK, Richard. Docent Ludvík Kunz šedesátiletý. In: *Český lid*, roč. 61, 1974, č. 1, s. 235–236; PAVLIŠTÍK, Karel. Ludvík Kunz devadesátiletý. In: *Český lid*, roč. 91, 2004, č. 2, s. 105–114. Nejnověji o brněnském muzejníkovi pak DVORÁKOVÁ, Hana. Ludvík Kunz – osobnost české etnografie. In: *Folia ethnographica : supplementum ad Acta Musei Moraviae*, roč. 48, 2014, č. 1, s. 5–12; DRÁPALA, Daniel. *Moravské Záhoří*. Praha : Česká národopisná společnost, 2014, s. 39–42. V roce 2014 byla také u příležitosti Kunzových nedožitých stých narozenin uspořádána v Kroměříži vědecká konference. *Ludvík Kunz – osobnost české a evropské etnologie* [online]. Kroměříž : Muzeum Kroměřížska [cit. 2015-06-11]. Dostupný z WWW: http://www.muzeum-km.cz/article_view.php?clanek=71.

Kunzovo pojetí muzeologie – kontext, motivace, základní teze

Kunzovo chápání muzeologické problematiky projevující se v teoretickém díle i jeho rozsáhlých aktivitách muzejního charakteru je nutné chápat jako sumu postupně se formujících názorů rozvíjejících se v bezprostřední návaznosti na dobové podněty. Zásadní roli v něm ale sehrály četné impulsy vycházející z dlouhodobě budovaného a úzkého vztahu národopisu (etnografie)² a muzejnictví v českých zemích, jehož pevnější kontury se začaly utvářet zvláště v období jubilejní a národopisné výstavy v 90. letech 19. století. Někteří etnografové již tehdy velmi výrazně zasahovali do diskuze o organizačních záležitostech tehdejšího muzejnictví,³ postupně se však řada představitelů národopisného oboru zaměřovala spíše na metodiku muzejní práce s cílem vylepšit dosavadní situaci ústavů vlastivědného zaměření. Zatímco první skupina se soustředila spíše na problematiku, v jejímž rámci etnografie ustupovala obecně muzejním záležitostem (Lábek, Svoboda),⁴ vydávány byly současně i publikace věnované výhradně metodice sběratelství dochovaných prvků lidové kultury. I když byly primárně určeny širšímu spektru vlastivědných pracovníků v regionech, staly se zároveň návodem pro pracovníky místních muzeí. Jednalo se především o průkopnická díla Drahomíry Stránské a Antonína Václavíka,⁵ jež se, spolu s výše zmíněnými publikacemi, podepsala také na formování Kunzových názorů na problematiku muzeí. Zdůraznit je na tomto místě třeba zvláště teoretické i praktické školení, které Kunz získal od Václavíka, mnohými považovaného za faktického zakladatele profesionálně koncipovaného národopisného muzejnictví na území dnešní ČR a SR.⁶

Obr. č. 1: Ludvík Kunz, 70. léta 20. st. Fotoarchiv Etnografického ústavu MZM.

Kunzovo vnímání muzejního fenoménu nicméně nejvýrazněji formovalo období nastupujícího komunistického režimu, jehož představitelé po kulturních institucích ve zvýšené míře požadovali akcentování aktuálních společenských témat. Markantní byly jejich snahy v případě lidové kultury, v jejímž vývoji se, podobně jako v celé společnosti, odehrávaly zásadní zlomové momenty způsobené narušením tradičních sociálních a hospodářských vztahů. Před muzejníky etnografického zaměření se objevil nelehký úkol – sbírkově podchytit mizející i nově se konstituující národopisné

² Oba termíny budou v textu používány paralelně, stejně jako tomu bylo ve zkoumaném období.

³ Příkladem může být hlavní osobnost Národopisného muzea československého Lubor Niederle, který v roce 1892 uveřejnil svou úvahu o relacích mezi „venkovskými“ a „centrálními“ muzei, kde plédoval za posílení kompetencí a postavení tehdejšího Muzea Království českého. O této problematice viz ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. 2. vyd. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 2004, s. 48.

⁴ LÁBEK, Ladislav. *Nástin praktické museologie pro krajská musea vlastivědná*. Praha : Národopisná společnost československá, 1927; SVOBODA, Josef František. *Zásady českého muzejnictví*. Praha : Svaz českých muzeí, 1949.

⁵ STRÁNSKÁ, Drahomíra. *Příručka lidopisného pracovníka*. Praha : Národopisná společnost československá, 1936; VÁCLAVÍK, Antonín. *Návod, jak shromažďovati doklady lidové kultury v oblasti jižní a východní Moravy. Zrnko k zrnečku*. Uherské Hradiště : Musejní a archeologický spolek, 1941.

⁶ Antonín Václavík (1891–1959) a evropská etnologie : kontexty doby a díla. Ed. Daniel Drápala, Brno : Masarykova univerzita, 2010.

jevy.⁷ Jak poznamenává samotný Kunz, vznikla tak nutnost precizovat doposud užívané metody a přizpůsobovat je aktuálním potřebám společnosti, v některých případech měly být dosavadní způsoby práce dokonce opuštěny a nalézány nové formy uchopení zkoumané problematiky.⁸ Jako další inspirační zdroj se ve značně hektických poměrech pro muzejníky jevila práce Jiřího Neustupného s názvem *Otázky dnešního muzejnictví*.⁹ Pražský archeolog a muzejní pracovník v ní muzeologii chápe jako na vědeckých základech postavenou nauku, jejíž přirozený základ tvoří tzv. speciální muzeologie, vlastně jednotlivé vědní disciplíny aplikované v muzejním prostředí. Právě v jejich rámci se pak objevují jisté společné poznatky a zásady jdoucí napříč těmito obory v muzeu zastoupenými, jež dávají vzniknout muzeologii obecné. Je pro něj teorií a technikou odvozenou z vědecké práce pečující „... o funkci celého muzejnictví a stává se jeho všeobecným normativním orgánem“.¹⁰ Neustupného kniha záhy dala impuls k rozvoji některých speciálních muzeologií. Zatímco její autor začal, kromě muzeologie obecné, formulovat hlavní zásady tzv. archeologické muzeologie, paralelně k ní se začala konstituovat i její národopisná odnož, výrazně reprezentovaná nejen Ludvíkem Kunzem, ale také dalšími představiteli mladší generace etnografů v čele s Josefem Benešem, Helenou Johnovou, Richardem Sukem nebo Rudolfem Bednářikem.

Právě provázanost muzeologických otázek s etnografií lze označit za zásadní a určující znak Kunzova přístupu. Již jako nastupující vedoucí národopisného oddělení Moravského muzea (dále také jako MM) veřejnosti předestřel své pojetí národopisné muzeologie, jež vytvořilo pomyslný základ jeho úvah pro následující léta. V roce 1949, tedy ještě rok před vydáním Neustupného práce, ji viděl jako integrální a neopominutelnou součást oboru etnografie.¹¹ I když Kunz v textu používá pojem národopisná muzeologie, který v mnoha ohledech fakticky splývá s národopisným muzejnictvím, autor zde zdůrazňuje její praktický, metodický i teoretický rozměr. Z hlediska pozdějších muzeologických koncepcí je jistě zajímavé zdůrazňování klíčového slova hodnota a soustředění hlavní pozornosti zájmu etnografické muzeologie na člověka jako základní zdroj poznatků o zkoumaném fenoménu lidové kultury. I když podobný přístup je signifikantní spíše pro teorie vytvořené v průběhu 60. a 70. let Zbyňkem Zbyslavem Stránským, zůstávaly Kunzovi programově bližší přístupy Jiřího Neustupného a Josefa Beneše.¹² Stejně jako oni se postavil za prvořadost a primát speciální muzeologie ve vztahu k muzeologii obecné.¹³ Na rozdíl od obou význačných českých muzeologů však tolik neinklinoval k zobecňování a analýze témat společných pro všechny muzejní obory a zůstával

⁷ KUNZ, Ludvík. Revoluční přeměny vesnice v muzeologické interpretaci. In: *Ethnographica*, roč. 9, 1974, s. 163; KUNZ, Ludvík. Úkoly vlastivědných muzeí plynoucí ze socializace venkova. In: *Národopis v historické expozici vlastivědného muzea*. Malé tisky č. 7. Ed. Ludvík Kunz. Brno : Národopisné oddělení Moravského muzea v Brně, 1959, s. 17.

⁸ O této problematice viz KUNZ, Ludvík. Úkoly národopisného muzejnictví. Zvláštní otisk z *Acta Musei Moraviae/Časopis Moravského muzea v Brně*, roč. 34, 1949, s. 3-7.

⁹ NEUSTUPNÝ, Jiří. *Otázky dnešního muzejnictví*. Praha : Orbis, 1950.

¹⁰ Tamtéž, s. 6-7.

¹¹ Zásadní pro Kunze v tomto ohledu zůstává především úzké propojení národopisné muzeologie s výzkumnou složkou a teoretickou etnografií. KUNZ, ref. 8, s. 3-4.

¹² Stalo se tak i navzdory přijetí řady Stránského myšlenek včetně některých odborných termínů (např. muzeálie).

¹³ Tento přístup ostatně u svého spolupracovníka z MM velmi dobře postřehl i Stránský. STRÁNSKÝ, Zbyněk Z. Poměr obecné a speciální muzeologie. In: *Časopis Moravského muzea/Acta Musei Moraviae*, roč. 53-54, 1968–1969, s. 211.

tak, až na některé výjimky (např. prezentace, edukační a propagační činnost), „uzavřen“ v mantinelech etnografické muzeologie. Potvrzením jeho tezí z konce 40. let je pak příspěvek na dnes již legendárním setkání etnografických muzejníků v Martině. Kunz, chápající muzeologii jako aplikovanou vědu, jí přiznává teoretickou dimenzi, nicméně pouze pro oblast jejích specifických problémů (odborné úkoly technologické a výtvarné povahy). Podle Kunze je jinak postavena na stejných vědeckých základech a vedena stejnými cíli jako obor, do jehož oblasti spadá. Národopisné muzejnictví by pak mělo podat rekonstruovaný obraz společenského a výrobního dění.¹⁴

Dalším charakteristickým rysem Kunzem vytvořené koncepce národopisné muzeologie byla snaha o zajištění co možná nejvyššího stupně provázanosti muzejní práce s aktuálním stavem společnosti. Na jednu stranu měla muzea jako specifický typ osvětových institucí vychovávat veřejnost v rámci socialistické ideje. Podstatnější se však jeví požadavek, aby muzejní pracovníci svými aktivitami přímo formovali samotnou lidovou kulturu. Kunz zde upozorňuje nejen na nutnost provádět v jejím rámci intenzivní badatelskou činnost, ale také na požadavek své okolí do značné míry proměňovat, samozřejmě v úzké návaznosti na tehdejší celospolečenské dění. Brněnský muzejník nicméně ve svých doporučeních rozhodně nerezignoval na aktivní reflexi historických jevů, především těch, které jsou stále přítomné v životě společnosti. Vycházel při tom z názoru, že rozhodujícím faktorem pro další rozvoj lidové kultury a jejích integrálních prvků je zajištění jejich životaschopnosti v reálném prostředí, protože i „... nejznamenitější kultura, která z různých příčin přestává býtí obecným majetkem národa, která zůstává neměnná, udržovaná mimo proudící život, stává se dříve či později kulturou mrtvou, mluvící ke generacím sotva jen odleskem své historické síly“.¹⁵ Z hlediska reflexe historických skutečností je zajímavá i další, byť poněkud okrajová kapitola Kunzova muzeologického díla věnovaná dějinám muzeálního fenoménu. Jeho nepočtené příspěvky sice nemohly konkurovat kupříkladu brilantní analýze Josefa Beneše, zabývající se vývojem národopisného muzejnictví v českých zemích,¹⁶ přesto se dotkly hned několika důležitých témat. Zařadit mezi ně lze třeba genezi formování národopisných sbírek v Kunzově mateřské instituci¹⁷ či představení jedné z výrazných osobností etnografického muzejnictví Ladislava Lábka.¹⁸

Za stěžejní body Kunzova programu národopisné muzeologie však lze považovat důraz na komplexnost a vědeckost, jež úzce souvisely s jeho představou o hlavních cílech konstituující se disciplíny, za něž považoval zkvalitnění muzejní práce a vytvoření fungující a kooperující soustavy národopisných muzeí. Výjimečnost jeho přístupu spočívala nejen v celkové šíři jeho názorů a myšlenek, ale ve vysoké erudici, s jakou se takřka ke všem aspektům muzealizačního procesu vyjadřoval. Jeho metodicky zaměřené články a publikace se tak pro mnohé zaměstnance muzeí staly

¹⁴ KUNZ, Ludvík. K problémům národopisné instalace. In: *Príspevky k národopisnej muzeológii : materiály z 1. celoštátnej konferencie muzeálnych pracovníkov-etnografov v Martine v dňoch 23.–27. 5. 1954*. Ed. Ján Hanušin a Ludvík Kunz. Bratislava: Sváz slovenských múzeí, 1954, s. 125.

¹⁵ KUNZ, ref. 8, s. 5.

¹⁶ BENEŠ, Josef. Rozvoj národopisu v českých muzeích. In: *Sborník Národního muzea v Praze/Acta Musei Nationalis Pragae*, řada A – historie, roč. 16, 1962, č. 1-3, s. 1-163.

¹⁷ KUNZ, Ludvík. *Národopisné sbírky Moravského musea v Brně. Průvodce po oddělení a činnost v letech 1947–1957*. Brno: Moravské museum v Brně, 1957, s. 5-15.

¹⁸ KUNZ, Ludvík. Muzeologické dílo Ladislava Lábka 1915–1963. In: *K 75. výročí Národopisného muzea Plzeňska* (supplementum). *Sborník Západočeského muzea v Plzni – historie*, roč. 17, 1991, s. 61-64.

potřebným návodem jak postupovat při péči o sbírkové předměty národopisného charakteru a nahrazovaly tak dřívější publikace, které v období překotných změn a tlaků ze strany socialistické společnosti rychle ztrácely svůj dřívější význam.

Prioritní a zásadní význam pro samotného Kunze hrála především sbírkotvorná činnost. Stejně jako v dalších oblastech muzejní práce také zde kladl značný důraz na prosazení vědeckých principů – převzetí etnografického materiálu do muzea mělo být výsledkem systematického výzkumu a odborných znalostí jeho protagonistů. Muzejní pracovníci se tak proto mimo jiné měli naučit porozumět technikám zpracování materiálu, určit jeho uměleckořemeslnou a výtvarnou hodnotu, časově a slohově předměty zařadit či určit jejich geografickou provenienci a míru autenticity.¹⁹ Na jejich základě se pak mohla rozvíjet další fáze poznání zkoumané problematiky, zejména srovnání jednotlivých národopisných jevů, jejich interpretace a zařazení

Obr. č. 2: Ludvík Kunz při otevření výstavy Moravská fajáns v Berlíně, 1964.
Fotoarchiv Etnografického ústavu MZM.

do celkového kulturního kontextu. Četných změn chtěl Kunz dosáhnout také v pojetí a vnímání samotných sbírkových souborů lidové kultury. Za pomoci psychologických metod měly být hodnoceny hlavně jako výsledek činnosti lidského jedince a rovnoměrně reflektovat v českém prostředí dosud značně zanedbávaný duchovní a sociální rozměr života jednotlivých sociálních skupin nejen venkovského obyvatelstva.²⁰

Z muzeologického hlediska je jistě zajímavé sledovat Kunzovy snahy o typologizaci předmětů dokumentujících lidovou kulturu, kde vedle „tradičně“ zastoupených trojrozměrných předmětů vyzdvihoval význam dalších zdrojů informací – údajů technického a technologického charakteru a souborů záznamů ústního sdělení.²¹ Jako jeden z prvních se také začal zabývat problematikou dokumentace v kontextu muzejní činnosti. Jejím předmětem je pak v jeho optice shromažďování, třídění informačně a morfologicky značně odlišných materiálů a jejich zpracování formou vědeckého soupisu.²² Při výzkumu soudobého dění, jehož výsledkem je vznik souboru spolu souvisejících věcí s kulturní hodnotou, pro kterou Kunz používá tehdy velmi frekventovaného termínu dokumentace současnosti, je podle něj třeba hodnotit zkoumané jevy s určitým časovým odstupem, aby byl vytvořen prostor pro utřídění fakt a jevů a na jejich zařazení do systematických skupin. Právě klasifikace národopisných a folklórních jevů považoval za jeden

¹⁹ KUNZ, Ludvík. Etnografická muzeologie v socialistické společnosti. In: *Muzeologické sešity*, roč. 6, 1977, s. 37.

²⁰ KUNZ, ref. 8, s. 3.

²¹ KUNZ, Ludvík. *Nástin dokumentační práce v ethnografii a folkloristice*. Zvláštní otisk ze *Slovanckého národopisu* roč. 1, 1953, s. 201.

²² Předmětem dokumentace v ethnografii je podle Kunze „... jednak shromažďování hmotných dokladů, památek, pramenů a výsledků výzkumné a badatelské činnosti, jednak jejich systematické utřídění a zpracování formou vědeckých soupisů, které vycházejí z povahy materiálu a odpovídají odlišným hlediskům jeho vědeckého uplatňování. Dokumentace je tedy vytvářením systematicky utříděných a zvláštní formou zpracovaných souborů hmotných dokladů, památek, pramenů a výsledků výzkumné a badatelské práce v oboru pro další práci vědeckou a odbornou“. Tamtéž, s. 204.

z nejožehavějších problémů národopisné muzeologie a sám se pokusil takovýto systém prostřednictvím věcného seznamu pro tento typ muzeí vytvořit.²³

Stranou zájmu nezůstala ani problematika uložení etnografických sbírek. V jednom ze svých článků Kunz podává přesný návod, jak pečovat o velmi specifické typy materiálů, které snadno podléhají zkáze (kroje, krajky, výšivky, kraslice, kramářské tisky, fotokopie a negativy). Jednalo se o soubor informací a znalostí vycházejících z autorových praktických zkušeností, jež byly uzpůsobeny podmínkám v „malých“ muzeích.²⁴ Podobně se do centra jeho pozornosti dostala i evidence sbírkových předmětů a pomocného materiálu. Ještě před vydáním zásadní Tučkovy a Neustupného publikace v první polovině 50. let²⁵ se Ludvík Kunz pokusil danou problematiku aplikovat na národopisné poměry, přičemž hned v úvodu svého textu vyzdvihl význam a úroveň dokumentace v rámci etnografie.²⁶ Zdůraznil také hlavní cíle evidenční práce v muzeích, které viděl ve zpracování relevantních informací o evidovaných předmětech, jež měly sloužit nejen pro odbornou veřejnost, ale také jejich identifikaci ve sbírkovém fondu. Základními dokumenty pro ni jsou pak inventář a katalogizační list obsahující vědecky vedené záznamy,²⁷ přičemž analogicky je třeba pořizovat zápisy i v rámci fotografického a zvukového archivu, negativů, diapositivů, filmů, kreseb. Zvláštní postavení mají v dokumentačním systému tisky a rukopisy, považované jednak za doklady sbírkové povahy, zčásti za součást fondů knihovny.

Konečně v prezentačních aktivitách, považovaných Kunzem za završení veškeré činnosti muzea a konečné naplnění a uplatnění výsledků výzkumné činnosti, viděl brněnský muzejník oblast do značné míry specificky muzeologickou, i když zároveň ovlivněnou konkrétním oborem. Vědom si významu, který expozice a výstavy sehrávají v edukační rovině i jakým způsobem ovlivňují nazírání veřejnosti na instituci muzea,²⁸ kladl značný důraz na jejich přípravu prostřednictvím plánování. Upozorňoval především na technickou a výtvarnou rovinu takového počínu a nutnost spolupráce s architektem, přičemž v případě vlastivědného muzea je třeba instalaci logicky uspořádat a určit její formu a rozsah.²⁹ Kunz si zároveň dobře uvědomoval limity prezentační činnosti muzeí a jejich schopnosti zobrazovat okolní

²³ Navržené uspořádání, které vyplynulo z potřeb MM, vycházelo z obecné metodiky etnografie a systematiky polského etnografa Kazimierz Moszyńskiego. Rozdělilo muzejní materiál do čtyř základních skupin – 1) Dějiny a bibliografie, vědecké ústavy, činnosti vědeckoorganizační, 2) Kultura hmotná, 3) Lidová kultura společenská a konečně 4) Lidové umění. Tamtéž, s. 226-248.

²⁴ Jsou zde např. popisovány vhodné parametry a rozměry skříní, zásuvek či ochranných obalů pro uložení různorodých typů sbírkových předmětů či uvedeny způsoby, jak na etnografický materiál správně napsat inventární čísla. Text často doplňují i dílčí schematické náčrty. KUNZ, Ludvík – PER-NICA, Ferdinand. Drobné příspěvky k údržbě a restauraci národopisných sbírek/Kleine Beiträge zur Erhaltung und Restaurierung volkskundlicher Sammlungen. In: Časopis Moravského musea/Acta Musei Moraviae, roč. 60, 1955, s. 177-192.

²⁵ TUČEK, Karel – NEUSTUPNÝ, Jiří. *Evidence musejních sbírek. Praktická příručka pro musejní pracovníky*. Praha : Orbis, 1954.

²⁶ KUNZ, ref. 21, s. 204.

²⁷ Kunz zde mimo jiné vyslovil požadavek na obsahovou i soupisovou úplnost jednotlivých zápisů a ustálení praxe popisu předmětu. Tamtéž, s. 216.

²⁸ Právě podle instalace veřejnost podle Kunze obvykle posuzuje úroveň i význam muzea. KUNZ, ref. 14, s. 126.

²⁹ Kunz se detailněji zabýval expozicí zemědělskou a přiklonil se k názoru, že by se ve vlastivědných muzeích měla stát složkou šířeji koncipované historické prezentace, zároveň však v jejím rámci vytvořit monotematickou, vývojově pojatou jednotku. KUNZ, ref. 7, s. 26.

skutečnost. Podle něj „... lze rekonstruovat jen zcela vybrané jednotlivosti z dějů proběhnuvších v minulosti a řadit je – což je podstatným znakem muzejní činnosti – za sebou v postupném, rozloženém proudu jednotlivostí, nikoli synchronně, jak tomu bylo v původní realitě – tím se vzdálí některé souvislosti“.³⁰ Oním důležitým spojovníkem, jehož přičiněním vznikají z jednotlivých předmětů propojenější a kompaktnější celky, se pak měly stát mluvené a psané slovo (panely, popisky).³¹ I když instalace musí vedle vědecko-popularizačního a výchovného plnit úkol vědecký, je důležité návštěvníkům představit prezentaci, která pro ně bude vedle pečlivě vybraných faktů „... poutavá svým ladným zevnějškem a která bude vábit návštěvníka k studijnímu zahledění také i zajímavostí exponátů“.³² Integrální součástí snah muzejních pracovníků zodpovědných za přípravu prezentace je tak zajistit pro návštěvníka působivost a atraktivitu prostřednictvím architektonické úpravy objektu (např. zajímavý vstup), praktickými ukázkami řemesel, promítáním dokumentárních snímků, a také jeho pohodlí (zajištění vhodné cirkulace návštěvníků).³³

Aplikace v muzejní praxi

Kunzovo angažmá v oblasti muzeologie si nelze představit bez aplikace jeho teoretizujících a metodických závěrů v muzejní praxi. Prostorem, kde mohl své plány za vydatné pomoci svých spolupracovníků realizovat, se stalo Národopisné oddělení resp. pozdější Etnografický ústav MM. Nutno ale podotknout, že mnohé muzeologické názory naopak vznikly jako důsledek jeho zdejšího působení. Vybudování vůbec prvního národopisného pracoviště podobného charakteru v Československu pak lze označit za Kunzovo životní dílo,³⁴ na němž začal pracovat prakticky od svého nástupu do vedoucí pozice koncem 40. let.³⁵ Pod mnohdy přísnou Kunzovou kuratelou se postupně stalo centrem výzkumné a organizační práce v oblasti nejen moravské etnografie, přičemž rozhodně nelze opomenout také jeho edukační úlohu a roli popularizátora a propagátora lidové kultury u široké veřejnosti. Kunzovy výrazné manažerské a organizační schopnosti spolu s jeho vědeckou erudicí z něj učinily instituci oceňovanou odborníky jak v domácím prostředí, tak v zahraničí. Nutno uvést, že k uskutečnění dalších velkých projektů ambiciózního muzejníka navíc ještě nedošlo.³⁶

Vyjmenovávat všechny výrazné a v řadě případů úzce propojené počiny, které se v rámci pracoviště podařilo realizovat, a zároveň odrážely Kunzovy muzeologické názory, nepatří mezi cíle předložené studie. Přesto je na místě připomenout alespoň některé z nich. Patrně nejvýznamnější událostí se stalo otevření Paláce šlechtičen, jehož provozní a výtvarné řešení navrhl spolu s dalšími spolupracujícími výtvarníky

³⁰ Tamtéž, s. 27.

³¹ Tamtéž.

³² KUNZ, ref. 14, s. 135. Není také vhodné před celkovou srozumitelnost a výchovné cíle prezentace stavět teoretické vědecké problémy. Tamtéž, s. 136.

³³ Tamtéž, s. 129; 133-134.

³⁴ SUK, ref. 1, s. 236.

³⁵ Počátky projektu samostatného etnografického pracoviště patrně sahají do roku 1948, kdy předseda národopisné sekce *Zemské osvětové rady* představitelům zemské samosprávy navrhl zřízení ústavu pro lidovou kulturu v Brně a jeho poboček v národopisných regionech Moravy a Slezska. Na základě výsledků jednání na půdě *Zemského národního výboru* pak měly být zahájeny přípravné práce k budování této instituce při MM. KUNZ, ref. 8, s. 10, pozn. 8.

³⁶ DVORÁKOVÁ, ref. 1, s. 9.

brněnský architekt Bohuslav Fuchs.³⁷ Právě v projektování muzejních prostor je vidět také výrazné Kunzovo angažmá a snaha podle moderních kritérií uspořádat depozitární, výstavní i badatelské části nového útočiště ústavu. Kunz však šel ještě dál. Z muzea cíleně vytvořil oblíbené komunitní centrum, v němž se scházely výrazné osobnosti brněnské kultury a kde se pořádala řada společenských akcí. Podobné strategie rozhodně nebyly v období totalitního režimu obvyklé a vycházely patrně i ze zahraničních podnětů, kde se již tehdy poměrně často realizovaly.

S budovou na dnešní ulici Koblišná souvisely i zajímavé prezentační počiny. Největšího ohlasu se v tomto ohledu dostalo v roce 1961 veřejnosti zpřístupněné expozici *Lid v pěti generacích – od vesnice robotní k socialistické*, v níž se vhodně propojovaly a doplňovaly systematickostí, názorností a přehledností s estetickým a emotivním působením.³⁸ Jistě inovativní byla uvedená prezentace také z hlediska

Obr. č. 3: Pohled do expozice *Lid v pěti generacích*, 1961.

Foto: Oldřich Staněk. Fotoarchiv Etnografického ústavu MZM.

obsahového a instalačního. Vedle tematicky ne zcela tradičních pasáží věnovaných lidové religiozitě se zde objevily hned při vstupu do expozice impozantně působící velké fotografie moravské krajiny. Viditelná byla snaha o zachování určité míry autenticity (rozvěšení etnografického materiálu po zdi jako ve skutečnosti) a úsilí zprostředkovat téma jinými vizuálními prostředky než jsou samotné sbírkové předměty (promítání filmů).³⁹ Mezi netradiční vymoženosti technického charakteru je možné zařadit také variabilní výšku podlahy, otočný modul krojových kompletů, který umožňoval pozorovat je ze všech stran, i studijní zásuvky se sbírkovými předměty, s nimiž mohl návštěvník volně manipulovat.⁴⁰ Kromě své expozice vešel

³⁷ O její výstavbě a významu viz tamtéž, s. 6.

³⁸ Její zevrubný popis a ideový záměr viz též Archiv Moravského zemského muzea (dále jako MZM), f. Etnografický ústav (částečně zprac.), kart. 147, Ludvík Kunz: Libreto a scénář stálé výstavy *Lid v pěti generacích – od vesnice poddanské k socialistické* [nedat.].

³⁹ V rozsáhlém popisu expozice od Josefa Beneše však lze najít i jisté kritické námitky. Jako neuspokojivá mu připadala mimo jiné prezentace čepců, k níž bylo experimentálně použito hlav zavěšených volně v prostoru. Tato úprava podle něj působí dost nepřirozeně a mělo by proto dojít ke změně původního způsobu instalace. BENEŠ, Josef. Nová národopisná expozice Moravského muzea v Brně. In: *Český lid*, roč. 49, 1962, č. 6, s. 271.

⁴⁰ DVOŘÁKOVÁ, ref. 1, s. 6.

Etnografický ústav MM do povědomí odborné a laické veřejnosti uspořádáním řady tematických výstav⁴¹ a některých přednášek určených pro odbornou veřejnost. Koncepční práce na poli komunikační činnosti muzea pak vedly k realizaci dalších prezentačních počínů mimo rámec MM, a to především ve výstavní rovině (Praha, Strážnice).⁴² Na výstavních aktivitách se však Kunz podílel také v řadě zemí tehdejšího socialistického tábora.⁴³

Systematická a promyšlená byla sbírkotvorná činnost ústavu. Dosti zásadní roli v ní hrálo propojení výzkumné resp. terénní činnosti s nárůstem akvizic, které se týkaly především lidové agrotechniky, lidového kroje z předměstských částí Brna i dalších rozličných druhů artefaktů (keramika, malba na skle, dřevorezba a kraslice).⁴⁴ Kunzovou péčí byly také například zachráněny sbírky romského etnika od organizace *Svazu Cikánů-Romů*, jež pak byly počátkem 90. let předány nově vzniklému *Muzeu romské kultury*.⁴⁵ K rozšiřování sbírkového fondu docházelo i v rámci velkých celostátních projektů, při nichž docházelo ke kooperaci s dalšími odbornými institucemi nejen muzejního zaměření na území tehdejšího Československa. Získány tak byly cenné doklady o hudebních nástrojích či životě dosídlenců v oblasti jihomoravského příhraničí.⁴⁶

Mezi rozsáhlými publikačními aktivitami dominovaly monografie a články vedoucího pracoviště⁴⁷ často rozvíjející téma právě uskutečněné prezentační akce. Velkého ohlasu se dostalo také pramenné edici *Malé tisky* a vydávání časopisu *Ethnographica*, do nějž pravidelně přispívala řada významných zahraničních autorů. Muzejním pracovníkům v Československu umožnilo srovnání se stavem etnografického muzejnictví v zahraničí publikování katalogu národopisných muzeí.⁴⁸ Oceněním Kunzovy vědecké práce pak bylo jeho členství v redakčních radách etnografických a folkloristických zahraničních časopisů (např. *Demos*).

⁴¹ Libreta řady výstav jsou uložena v Archivu MZM, ref. 38, kart. 86.

⁴² MŠ. Dr. Ludvík Kunz padesátiletý. In: *Český lid*, roč. 52, 1965, č. 1, s. 61. Etnografický ústav se podílel také na budování strážnického muzea v přírodě. Archiv MZM, Archiv MZM, f. Moravské zemské muzeum (částečně zprac.), šanon – Etnografický ústav - Odesláno 1978, dopis L. Kunze Ředitelství MM ze dne 27. října 1978.

⁴³ Doloženy jsou jeho výstavní aktivity v Berlíně, Drážďanech, Poznani, Vilniusu, Rize, Leningradě, Tbilisi a Plovdivu. TYLLNER, Lubomír. DOC. PhDr. Ludvík Kunz, CSc. – 75 let. In: *Český lid*, roč. 76, 1989, č. 3, s. 179; KALESNÝ, František: Ludvík Kunz osemdesiatročný. In: *Slovenský národopis*, roč. 42, 1994, č. 3, s. 354.

⁴⁴ KUNZ, ref. 17, s. 14-15.

⁴⁵ Akce byla vyústěním dlouholetého zájmu o danou problematiku, který posléze vedl i k vypracování metodiky pro výzkum a dokumentaci hmotné kultury romského etnika. Archiv MZM, ref. 42, šanon – Odešlo 1972, dopis L. Kunze Ředitelství MM ze dne 8. února 1972 – příloha č. 1-3, viz též DVOŘÁKOVÁ, ref. 1, s. 7.

⁴⁶ Tamtéž. Jednalo se o integrovaný vědeckovýzkumný úkol *Revoluční proměny jihomoravského venkova a zemědělské krajiny*, jehož metodická, ideová a organizační východiska lze nalézt v Archivu MZM, ref. 42, šanon – Odešlo 1972, dopis L. Kunze Ředitelství MM ze dne 8. února 1972 – příloha č. 1-3.

⁴⁷ Kunzova bibliografie do roku 1984 viz Soupis vědeckých prací a muzejní dílo Ludvíka Kunze 1932–1984. In: *Ethnographica*, roč. 18, 1984, s. 168–186. Výběr z Kunzovy publikační činnosti v období od poloviny 80. let podává PAVLIŠTÍK, ref. 1, s. 111-114.

⁴⁸ KUNZ, Ludvík. *Národopisná musea států střední a východní Evropy*. Malé tisky č. 5. Brno: Národopisné oddělení Moravského musea v Brně, 1958.

Podíl na organizaci etnografického muzejnictví v Československu

Důležitou položku v Kunzově pojetí muzeologie tvořila snaha teoreticky vymezit obsah její etnografické specializace, zároveň ale mělo i výrazný praktický rozměr. Ambice brněnského muzejníka a etnografa v tomto směru sahaly nejen k aplikování vlastních poznatků na činnost jemu svěřené instituce, ale celého národopisného muzejnictví v Československu. Protože tak nebylo možné učinit bez podpory orgánů státní správy a spolupráce s významnými představiteli českého a slovenského muzejnictví, bylo nutné zaujmout významnou pozici v tehdejších oficiálních strukturách. K prestižní funkci vedoucího národopisného pracoviště MM Ludvíku Kunzovi tak záhy přibýlo dlouholeté členství v Československém národním výboru Mezinárodní rady muzeí (ICOM) a jeho složkách⁴⁹ a předsednictví v *Komisi etnografů-muzejních pracovníků* (dále také jako Komise) působící od roku 1960 nejdříve při Ústřední muzejní radě a později v rámci *Kabinetu muzejní a vlastivědné práce* (přejmenovaného na Ústřední muzeologický kabinet).⁵⁰ Význam oborových komisí,⁵¹ z nichž etnografická ve své době patřila k neaktivnějším, spočíval především v zapojení širšího okruhu muzejních pracovníků do vytváření koncepce svého oboru a tím úzce spojit metodickou činnost s muzejní praxí.⁵² Logicky se proto kolem ní soustřeďovala většina aktivit etnografických muzejníků, jejichž podobu a intenzitu mohl Kunz výrazným způsobem ovlivňovat a kontrolovat.

Vzhledem ke svému do značné míry výjimečnému postavení mohl Ludvík Kunz rozvinout řadu myšlenek, z nichž některé se ovšem svého naplnění nedočkaly či byly realizovány pouze částečně. Do druhé kategorie spadaly především úvahy o problematice organizačního uspořádání národopisného muzejnictví. Jejich hlavní náplní byla snaha vytvořit v rámci fungující legislativy autonomní síť tohoto typu muzeí, která by lépe vyhovovala potřebám oboru. Svůj požadavek Kunz odůvodňoval nejen zásadním vlivem národopisu pro formování života české společnosti v minulosti a přítomnosti, ale zvláště nedostatky v tehdejší muzejní práci, které byly podle něj způsobeny nevhodným organizačním a metodickým zajištěním etnografického muzejnictví.⁵³ Jako zaměstnanec MM viděl nápravu

⁴⁹ Kunz byl dlouholetým členem *Mezinárodní komise pro muzea a etnografické sbírky* (ICME), sám uvádí, že byl jmenován i do širšího výboru ICOM pro etnografická muzea. Od nástupu normalizace se ovšem jeho zasedání údajně nezúčastňoval. Archiv MZM, ref. 42, šanon – Odesláno 1977, dopis L. Kunze Ředitelství MM ze dne 31. ledna 1977.

⁵⁰ Pod přímé řízení této instituce přešly všechny odborné komise doposud působící při Ústřední muzejní radě v polovině 60. let 20. století. DOUŠA, Pavel. Ústřední muzeologický kabinet 1956–1989. In: *Muzeum : Muzejní a vlastivědná práce*, roč. 49, 2011, č. 1, s. 8.

⁵¹ Kunz byl činný také v *Komisi pro vědeckou práci v muzeích*, *Komisi pro nákup lidové umělecké výroby* a *Komisi pro etnografická muzea v přírodě*. Většinou se jednalo o orgány zřizované Ministerstvem kultury ČSR. Archiv MZM, ref. 38, kart. 22, složka: Doc. Dr. L. Kunz – Doc. dr. Ludvík Kunz, CSc., vlastní životopis ze dne 31. 7. 1979. Patrně i díky participaci na jejich aktivitách byl pak požádán o vypracování posudků na dvě díla Josefa Beneše (*Kulturně výchovná činnost muzeí a Muzeologický slovník*) zpracované v rámci hlavního úkolu státního programu základního výzkumu VIII-5-6/3 s názvem *Zákonitosti vývoje kultury v socialistické společnosti*. Archiv MZM, ref. 42, šanon – Přijato 1978 od č. 267, dopis V. Hacha L. Kunzovi ze dne 17. února 1978.

⁵² SUK, Richard. Úkoly komisí Ústředního muzeologického kabinetu. In: *Muzejní a vlastivědná práce*, roč. 17 (87), č. 1, 1979, s. 49.

⁵³ I když Kunz nacházel v jejich činnosti jistá pozitiva (např. zvyšující se kvalifikaci odborných muzejních pracovníků), za velmi problematickou považoval především vědecko-organizační strukturu a nekvalitní technické vybavení. KUNZ, Ludvík. Za česká národopisná muzea. In: *Český lid*, roč. 43, 1956, č. 2, s. 56.

především ve změnách v provozu a kompetencích ústředních organizací, zejména pražského a brněnského muzea. Právě ona se měla napříště stát garanty vědeckého a metodického působení na nižší složky muzejní sítě. Kunz na toto téma rozvinul i vlastní návrh, který „... jest míněním a formulací autorovou a neklade si nárok ani právo být mluvčím ústavů a zařízení zde uvedených“.⁵⁴ V něm jako by usiloval o návrat samostatných specializovaných národopisných muzeí z přelomu 19. a 20. století a zároveň se nechal ovlivnit situací v zahraničí. Výrazně zde vyniká především snaha vytvořit z národopisného oddělení tehdejšího MM samostatnou jednotku s názvem *Moravské národopisné muzeum*,⁵⁵ jež by vedle své regionální působnosti představovalo instituci dokumentující všechny projevy lidového umění v hranicích tehdejšího státu.⁵⁶ Dalším nutným předpokladem pro zvýšení odborné úrovně muzeí zabývajících se národopisnou tematikou je podle něj i užší kooperace s akademií věd, konkrétně s Ústavem pro etnografii a folkloristiku vzniklém v roce 1953, a katedrami na vysokých školách. Za základní předpoklad jejich rozvoje považoval také upevnění vztahu a vzájemné ovlivňování s institucemi aktivně podporujícími výrobu či výtvarné počiny v rámci lidových tradic.⁵⁷

Kunzova stopa byla výrazná také v dalších aktivitách, které výrazným způsobem přispěly k rozvoji etnografického muzejnictví. Jednalo se o konference, pracovní setkání, konzultační dny, aktivity, monotematické semináře a instruktáže. Pro brněnského muzejníka a etnografa spočíval jejich význam především v tom, že byl konfrontován s názory domácích i zahraničních kolegů a prezentoval zde řadu stěžejních příspěvků, jež byly následně uveřejněny v tisku.⁵⁸ Organizátory a spoluorganizátory těchto setkání, těšících se značného a do značné míry spontánního zájmu mnoha etnografických pracovníků, se stávaly nejen centrální orgány zastoupené především Komisí, ale jednotlivá muzea, v nichž prim hrály Etnografický ústav MM, Národopisné oddělení Národního muzea, Československé zemědělské muzeum či Slezské muzeum v Opavě.⁵⁹ Lze souhlasit s Kunzovým názorem, že se jednalo do značné míry o svépomocný prostředek metodické pomoci a významného přenosu informací, který měl být ještě v 70. letech 20. století základní formou koordinace v oblasti aplikované etnografie.⁶⁰ Co se týká samotného zaměření jednotlivých setkání, důraz byl kladen na aktuální témata a muzejníci se tak postupně seznamovali s dosti širokým okruhem problémů tehdejšího muzejnictví. Zaměřovala se na organizační otázky, teorii a metodiku muzejní práce,

⁵⁴ Tamtéž, s. 65-66.

⁵⁵ Kromě brněnského ústavu mělo podle Kunzova návrhu z národopisného oddělení pražského muzea vzniknout *Národopisné muzeum československé*, které by dokumentovalo vývoj lidové kultury v českých zemích i na Slovensku, a to v širším evropském kontextu. Připojeny k němu následně měly být, jako jeho specializované oddělení, také do NM již dříve předané fondy *Náprstkova muzea*. Způsob života obyvatel průmyslového města a vztahy města s venkovem pak měly být prezentovány prostřednictvím sbírek bývalého *Národopisného muzea Plzeňska*. Tamtéž, s. 66.

⁵⁶ Kunz usiloval, aby tato část předmětů a další dokumentační materiály položily základ vzniku *Muzea lidového umění ČSR*. O jeho podobě a programu viz tamtéž, s. 67-68.

⁵⁷ Kunz dokonce načrtl hierarchickou strukturu jejich vztahu, která byla následující: Ústavy ČSAV a univerzit – Ústřední národopisná muzea – vývojová pracoviště – Lidová umělecká výroba (Družstevní sektory výroby). Tamtéž, s. 65.

⁵⁸ Připomenout lze např. KUNZ, ref. 14, s. 125-136; KUNZ, ref. 7, s. 17-29.

⁵⁹ Vedle nich se výrazně prosazovaly také některé instituce vlastivědného charakteru (Rožnov, Vyškov, Teplice či Uherské Hradiště) a také Ústav pro etnografii a folkloristiku s Katedrou etnografie a folkloristiky Univerzity Karlovy. KUNZ, ref. 19, s. 33.

⁶⁰ Tamtéž, s. 29.

přičemž fakticky obsáhla veškeré fáze muzealizačního procesu.⁶¹ Zjevné úspěchy vedly v druhé polovině 60. let představitele Komise pod vedením Kunze dokonce k návrhu na uspořádání časového harmonogramu jednotlivých akcí. Každý druhý a třetí rok se měla konat konference zaměřená na teorii a metodiku muzejní práce, v meziobdobí se pak měla uskutečnit dvě setkání o znalectví sbírkových předmětů, technice muzejní práce a stavu národopisného muzejnictví v zahraničí.⁶² Právě důraz na mezinárodní aspekt některých těchto schůzek, který sílil v 60. letech, pak měl přímý dopad i na prosazování Kunzových myšlenek a koncepcí – většinou však čistě etnografického zaměření – v zahraničí.

Vedle organizování společných setkání etnografů-muzejních pracovníků se před Kunzem objevila další výzva. Jednalo se o významný podíl na realizaci úkolu s označením R 22/73 a názvem *Ekonomické, společenské a kulturní proměny kapitalistické a socialistické společnosti se zvláštním zřetelem na specifiku jednotlivých regionů a jejich zpracování muzejními formami*.⁶³ Etnografický ústav přispěl k naplnění plánu projektem *Etnografický výzkum a dokumentace revolučních proměn socialistické vesnice*, v jehož rámci mělo dojít k provedení systematického výzkumu, vytvoření kompaktního sbírkového fondu a dokumentačnímu zpracování sbírkových předmětů, které by odrážely proměny vesnického prostředí po roce 1948. Pod taktovkou vedoucího řešitele Ludvíka Kunze se na jeho provedení v dalších letech podílelo 16 etnografických muzejních pracovišť. Pro tento typ institucí se jednalo o významný přelom, neboť prosadit podobný projekt se jim dlouhou dobu nedařilo.⁶⁴ Od roku 1975 byla celá akce rozšířena o organologický výzkum, jehož výsledkem se mělo stát získání souboru hudebních lidových nástrojů do sbírkových fondů muzeí.⁶⁵

Výrazným počinem, jenž přesahoval rámec Kunzova působení v tehdejším MM, je také bibliografická činnost. K nejvýznamnějším příkladům patří sestavení bibliografie *Česká ethnografie a folkloristika v letech 1945–1952*,⁶⁶ na niž navazovala

⁶¹ Po dnes již kultovním zasedání v Martině v roce 1954 věnovaném dokumentaci a evidenčním technikám národopisných sbírek se dalšími tématy staly např. instalace tohoto typu předmětů v expozicích (Bystřička 1958), ochrana památek lidové architektury (Rožnov 1958), dokumentace současnosti a její výchovné využití v muzeích (Martin 1960), dokumentace studia a proměn života socialistické vesnice, expoziční a výstavní činnost v národopisných muzeích (Brno 1962), dále vědeckovýzkumný plán činnosti etnografů v muzeích (Olomouc 1964), koordinace vědeckovýzkumných prací v oblasti etnografické muzeologie (Brno 1964), uplatnění etnografického materiálu v uměleckohistorické (Kroměříž 1965) i historické expozici (Opava 1965), systematické třídění etnografických a folklórních jevů (Ostrava 1966), film jako prostředek vědecké práce v evropské etnografii (Brno 1967). V 70. letech je možné zmínit např. *Tradiční zemědělství a muzeum* (Bílá Třemešna 1970), *Etnografie současné vesnice a muzeum* (Roztoky u Prahy 1972) či *Stav a perspektivy etnografie v muzeích* (Rožnov pod Radhoštěm 1975). Přehled jednotlivých akcí do roku 1968 viz Zpráva k činnosti etnografů, s. 1. Jejich přehled do roku 1968 viz KUNZ, Ludvík – SUK, Ríša. *Zpráva k činnosti a programu Komise etnografů-muzejních pracovníků 1954–1968*. Brno: Etnografické muzeum, 1968, s. 2-4. Kompletní seznam viz KUNZ, ref. 19, s. 40-51.

⁶² KUNZ, Ludvík – SUK, Ríša, ref. 61, s. 1.

⁶³ Původní projekt navrhovaný etnografickými pracovníky byl v roce 1973 rozšířen na mezioborový vědeckovýzkumný a dokumentační úkol pro muzejní ústavy. Archiv MZM, ref. 42, šanon – Odesláno 1977, dopis L. Kunze Ředitelství MM ze dne 24. ledna 1977.

⁶⁴ KUNZ, ref. 19, s. 32; KUNZ, Ludvík. Plán výzkumu etnografických pracovišť v muzeích. In: *Muzejní a vlastivědná práce*, roč. 5, (75) 1967, č. 4, s. 220-222.

⁶⁵ KUNZ, ref. 19, s. 33.

⁶⁶ KUNZ, Ludvík. *Česká ethnografie a folkloristika v letech 1945–1952*. Praha : Československá akademie věd, 1954.

bibliografie pravidelně uveřejňovaná, a to až do roku 1958, v časopise Český lid. Kunz však výsledky v oblasti shromažďování literatury o lidové kultuře dokázal zúročit i v zahraničí, konkrétně v *Deutsches Jahrbuch für Volkskunde*, kde byl uveřejněn přehled vybraných českých prací z oblasti etnografie v letech 1945–1955.⁶⁷ Tato činnost byla v muzejních a etnografických kruzích ve své době velmi oceňována, Josef Beneš pak neváhal, byť z dnešního pohledu možná poněkud nadneseně, Moravské muzeum na počátku 60. let označit za „... centrum bibliografie oboru etnografie“.⁶⁸

Vysokoškolské působení

Další nepřehlédnutelnou položku v Kunzově muzeologickém působení tvoří jeho edukační aktivity na univerzitní půdě. Stejně jako v případě organizování porad, setkání a konferencí s etnografickou tematikou se i v tomto případě brněnský muzejník pokoušel o předávání svých letitých zkušeností. Jeho hlavního cíle, profesionalizace a zkvalitnění národopisného muzejnictví, mělo být dosaženo nejen dlouhodobým a bezprostředním kontaktem s budoucími adepty na místa muzejních pracovníků, ale především v oboru národopisu již aktivními zaměstnanci muzeí. Kromě poznatků o jednotlivých fázích muzealizačního procesu Kunz kladl při výuce důraz na znalectví předmětů etnografického charakteru, které považoval za základní předpoklad muzejní práce a vlastně i garanci její úrovně. Sám pak uvádí: „...jsou to právě ona výše uvedená fakta z oblasti vzniku, hmotné a funkční povahy předmětu, který obvykle představuje většinu vědomostí o informační kapacitě každého hmotného předmětu, který se stane muzeálií“.⁶⁹ Vedle působení v Olomouci a přednášek v Berlíně, Krakově a Poznani, o nichž existují spíše torzovité doklady,⁷⁰ a získání titulu docent na bratislavské univerzitě, se jeho edukační aktivity rozvíjely především na univerzitách v Brně a Praze.

Zásadní inspirační a metodický význam pro něj v jeho pedagogickém působení měly, stejně jako pro řadu dalších vysokoškolských pedagogů, přednášky a semináře Jiřího Neustupného realizované v rámci výuky prehistorie na Karlově univerzitě.⁷¹ Do značné míry iniciační role pražského archeologa pro šíření myšlenek tzv. speciálních muzeologií na akademické půdě postupně otevírala možnosti realizace přednášek a seminářů také na dalších místech. Richard Suk vedle pražského centra tak do konce 60. let 20. století zaznamenal výrazné snahy také v Brně, Olomouci

⁶⁷ DVOŘÁKOVÁ, ref. 1, s. 7-8.

⁶⁸ BENEŠ, ref. 16, s. 103.

⁶⁹ KUNZ, ref. 19, s. 36.

⁷⁰ V Olomouci seznamoval v letech 1960–1962 místní posluchače oboru historie a čeština s lidovou kulturou. Ze zahraničních přednášek se etnografické muzeologie týkala ta berlínská, uskutečněná v roce 1967. Archiv MZM, ref. 38, kart. 22, složka: Doc. Dr. L. Kunz – Doc. dr. Ludvík Kunz, CSc., vlastní životopis ze dne 31. 7. 1979, viz též SUK, ref. 1, s. 236; TYLLNER, ref. 43, s. 179; KALESNÝ, ref. 43, s. 354.

⁷¹ Neustupný v jejich rámci studenty seznamoval s vlastním pojetím obecné a speciální muzeologie. Na přelomu 40. a 50. let pak dokonce navrhl vlastní koncept organizace vysokoškolské výuky muzejnictví, který spočíval v zavedení dvouletého studia rozděleného na přírodovědnou a historickou větev zakončeného státní zkouškou. SUK, Richard. Postgraduální studium etnografie a muzeologie na Karlově univerzitě. In: *Muzejní a vlastivědná práce*, roč. 7 (77), 1969, č. 3–4, s. 207–208.

a Bratislavě,⁷² kde se na jejich prosazení podílela řada osobností z oblasti archeologie, dějin umění, historie a samozřejmě také etnografie.⁷³ Za jejich přítomnosti v nabitém výukovém programu jednotlivých oborů stála především tradiční vzájemná provázanost muzejních institucí s uvedenými vědními disciplínami, ale i nové úkoly, které na muzejnictví byly postupně kladeny totalitním režimem.

Zaslouženého ohlasu se ve vysokoškolské výuce, i díky v českém prostředí tradiční provázanosti muzejnictví a národopisu, dostalo etnografické muzeologii. Výjimkou nebyla ani Masarykova univerzita, později přejmenovaná na Univerzitu Jana Evangelisty Purkyně (dále také jako UJEP). Z tamním etnografickým seminářem provozovaných edukačních aktivit, do jisté míry snad navazujících na Helfertův prvorepublikový Lektorát muzejnictví, je třeba připomenout kurzy pořádané nestorem moravského národopisu Antonínem Václavíkem,⁷⁴ jenž v jejich rámci do značné míry využíval svých zkušeností získaných ve Slovákém muzeu v Uherském Hradišti. Mezi dalšími osobnostmi se pak ve druhé polovině 50. let objevilo i jméno Ludvíka Kunze, který se ujal výuky předmětu s názvem *Muzeologie národopisná*.⁷⁵ Není pochyb, že vedoucí katedry Václavík si dobře uvědomoval přínos a potenciál vedoucího etnografického oddělení nejprestižnější moravské muzejní instituce, k rozsáhlejší spolupráci nicméně nedošlo. Kunzova kariéra se v rámci zdejšího pracoviště dále příliš nerozvíjela ani v následujících letech. Přes proklamovaný zájem o problematiku muzejnictví byla výuka speciální muzeologie omezena a přednost dostávaly jiné formy reflexe muzejního fenoménu – praxe a stáže studentů v těchto paměťových institucích a povinné exkurze.⁷⁶ K širší reflexi muzeologické problematiky došlo až v první polovině 80. let, kdy se v rámci denního studia objevily přednášky a semináře Bohuslava Beneše, Dušana Holého a Václava Frolce.⁷⁷

⁷² Jistě zajímavý a pro české prostředí nepříliš známý pohled ze slovenské perspektivy na danou problematiku přináší BEDNÁRIK, Rudolf. Muzeologické štúdium a zriadenie niektorých múzeí. In: *Príspevky k národopisnej muzeológii : materiály z 1. celoštátnej konferencie muzeálnych pracovníkov-ethnografov v Martine v dňoch 23.–27. 5. 1954*. Ed. Ján Hanušin a Ludvík Kunz. Bratislava : Svaz slovenských múzeí, 1954, s. 45-53.

⁷³ Suk zde vedle Ludvíka Kunze jmenovitě uvádí zajímavé osobnosti kulturního života v Československu – např. Rudolfa Bednárika, Josefa Beneše, Vladimíra Denksteina, Jaroslava Helferta, Viléma Hrubého, Karla Chotka, Helenu Johnovou, Dušana Jurkoviče, Jiřího Kostku, Ludvíka Kunze, Jiřího Neustupného, Emanuela Pocheho, Václava Pubala, Václava Richtera, Vladimíra Scheuflera a Vratislava Vintra. SUK, ref. 71, s. 207.

⁷⁴ Sám Kunz ocenil Václavíkem pořádaná cvičení a semináře s tím, že v nich věnuje problematice národopisné muzeologie zvláštní zřetel. KUNZ, ref. 8, s. 10, pozn. 9. Např. ve školním roce 1951–1952 vedl vedoucí etnografického semináře Masarykovy univerzity kurz s názvem *Muzeologie*. *Seznam přednášek na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity 1951/52*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, [1951], s. 36.

⁷⁵ *Seznam přednášek na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně ve studijním roce 1957/1958*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, [1957], s. 29.

⁷⁶ JERÁBEK, Richard. Činnost Semináře pro etnografii a folkloristiku University J. E. Purkyně v Brně v letech 1959–1961. In: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity – řada uměnovědná (F)*, roč. 11, 1962, č. 6, s. 164. Přesto lze v programu výuky na školní rok 1962–1963 nalézt předmět *Cvičení z národopisné muzeologie* vedený Miroslavou Ludvíkovou. *Seznam přednášek na Filozofické fakultě ve studijním roce 1962-63*. Brno : Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1962, s. 61.

⁷⁷ Např. *Seznam přednášek na filozofické fakultě ve studijním roce 1983/84*. Brno : Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1983, s. 63; *Seznam přednášek na filozofické fakultě ve studijním roce 1984/85*. Brno : Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1984, s. 124–125; *Seznam přednášek na filozofické fakultě ve studijním roce 1985/86*. Brno : Univerzita J. E. Purkyně, 1985, s. 161.

Na výchovně-vzdělávacích aktivitách muzeologického charakteru na půdě UJEP se Kunzovi podařilo trvaleji participovat až po oficiálním zřízení externí katedry muzeologie v roce 1963. Studijní program nové edukační jednotky s rozsáhlými ambicemi byl do značné míry odlišný od dosavadních způsobů a forem výuky tohoto oboru. Muzeologie v něm byla totiž chápána jako samostatná a autonomní vědní disciplína. I když většina předmětů se dotýkala spíše teoretických problémů, důležitou roli zde hrály také kurzy věnované jednotlivým speciálním muzeologiím. Jejich garanti se, alespoň zpočátku, rekrutovali především z odborných pracovníků Moravského muzea, jehož muzeologické oddělení činnost katedry ideově a organizačně zaštitilo. Jako exponovaný představitel této prestižní instituce byl tehdy patrně osloven i Ludvík Kunz, který byl mezi externími učiteli uveden ještě před zahájením výuky.⁷⁸ Již od prvního školního roku postgraduálního studia, které se realizovalo od roku 1965, pak spolu s Miroslavou Ludvíkovou vedl kurz s názvem *Etnografická muzeologie*.⁷⁹ I když stále zůstával stoupencem spíše tezí Neustupného a Beneše a v etnografické muzeologii viděl stále spíše subdisciplínu svého hlavního oboru – národopisu, v poměrně široké škále různorodých názorů v Brně působících pedagogů byl jeho postoj akceptován s porozuměním. Kunzovo jméno na seznamu vyučujících figurovalo poněkud paradoxně jen do období transformace katedry v Katedru archeologie a muzeologie, kdy došlo k posílení pozic speciální muzeologie. Následovníky stárnoucího etnografa se v následujících letech stali Richard Jeřábek, Miroslava Ludvíková, Eva Večerková a Pavel Kurfürst,⁸⁰ později pak také Josef Beneš.⁸¹

Od konce šedesátých let se Kunzovým dalším působištěm stala Karlova univerzita, kde se postupně zformoval výukový program specifickým způsobem kombinující muzejní a etnografické prvky. Na jeho zrodu se podílela tamní etnografická katedra v úzké spolupráci s Kabinetem muzejní a vlastivědné práce (později Ústředním muzeologickým kabinetem). Založení studijního programu bylo také jednou z priorit Komise etnografů-muzejních pracovníků.⁸² Na tradici předválečného působení Drahomíry Stránské⁸³ navázala po roce 1948 výuka obecné muzeologie realizovaná Jiřím Neustupným a přednášky o vztahu etnografie a muzejnictví v podání Josefa Beneše a Heleny Johnové.⁸⁴ Od druhé poloviny 60. let realizované dvouleté kurzy měly přece jen poněkud odlišný charakter. Jejich cílem mělo být doplnění a aktualizace jednotlivých informací potřebných pro muzejní činnost v oblasti etnografie, zdůrazněna měla být i potřeba vzájemné spolupráce a poznání aktuálního vývoje a trendů v tehdejších muzeích.⁸⁵ Jako tzv. postgraduální typ studia byly určeny nejen pro muzejníky-etnografy, ale také pro další odborné pracovníky, kteří se zabývají sbírkami podobného charakteru (zemědělství,

⁷⁸ *Seznam přednášek na filozofické fakultě ve studijním roce 1964-65*. Brno : Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1964, s. 10.

⁷⁹ *Seznam přednášek na filozofické fakultě ve studijním roce 1965-66*. Brno : Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1965, s. 45.

⁸⁰ Např. *Seznam přednášek na filozofické fakultě ve studijním roce 1979-80*. Brno : Univerzita J. E. Purkyně v Brně 1965, 1979, s. 199.

⁸¹ *Seznam přednášek na filozofické fakultě ve studijním roce 1983/1984*, ref. 77, s. 223.

⁸² KUNZ, Ludvík – SUK, Ríša, ref. 61, s. 6.

⁸³ SUK, Richard. Práce postgraduálního studie muzeologie. In: *Muzejní a vlastivědná práce*, roč. 8 (78) 1970, č. 1–4, s. 117.

⁸⁴ Např. *Seznam přednášek na Filozofické fakultě ve studijním roce 1973-74*. Praha: Univerzita Karlova, 1973, s. 84.

⁸⁵ SUK, ref. 83, s. 117.

řemesla, umění).⁸⁶ Studium, považované zpočátku za experiment,⁸⁷ znamenalo pro Kunze, vedle kolegů jakými byli Neustupný, Beneš či Pubal, daleko větší příležitosti a možnosti uplatnit své názory na problematiku etnografické muzeologie v přímém kontaktu s posluchači. Tomu napomáhala samotná skladba výuky rozdělená do tří hlavních tematických oblastí – muzeologie, etnografie a také etnografické a folkloristické sbírky.⁸⁸ Dalším důležitým rysem se stalo praktické zaměření kurzů, kde se do centra pozornosti dostala problematika tvorby a správy sbírkových fondů a znactví jejich integrálních součástí – předmětů etnografického charakteru. Právě Kunz byl pověřen vedením semináře,⁸⁹ v němž měli studenti „*prakticky prokázat své muzeologické a praktické znalosti při přípravě vědeckého katalogu tematicky vymezené sbírky vlastního muzea nebo celé skupiny muzeí*“.⁹⁰ Vytvořené práce se staly součástí závěrečného řízení, v jehož rámci musely být obhájeny.⁹¹ Později Kunz vedl také semináře zabývající se problematikou katalogů či scénářů výstav a průvodců po muzejních fondech.⁹²

Závěr

Za základní stavební kameny pojetí muzeologie Ludvíka Kunze lze považovat její jednotlivé „speciální“ součásti, z nichž brněnský muzejník svůj profesní život zasvětil muzeologii etnografické. Na počátku jeho zájmu o muzejní fenomén stála snaha vytvořit kompaktní a co možná nejširším okruhem odborníků přijímaný systém, na jehož základě by došlo k profesionalizaci a vylepšení celkové úrovně národopisu v muzejních zařízeních v období výrazných celospolečenských proměn. Právě tento specifický obor aplikovaný v prostředí muzea měl být v jeho optice úzce spjat právě s aktuálním děním, přičemž povinností muzejníka bylo lidovou kulturu nejen zkoumat, ale také ji aktivně ovlivňovat. Svou koncepci etnografické muzeologie, v teoretické rovině formovanou především soudobou muzeologickou literaturou (Neustupný, Beneš) a některými publikacemi z oblasti teorie dokumentace a informace, Kunz zároveň opřel o vědecký a metodický základ, který jí měl poskytovat právě národopis. Charakteristickým rysem jeho aktivit na poli muzeologie se pak stala komplexnost témat, kterými se v jejím rámci zabýval. Kunz se tak věnoval prakticky všem oblastem muzejní činnosti, z nichž ovšem vynikaly zejména analýzy prezentační a sbírkotvorné činnosti. Zásadní byl pro něj také vědecký přístup, který měl prostupovat všemi složkami muzejní práce.

⁸⁶ SUK, Richard. Postgraduální studium muzeologie. In: *Muzejní a vlastivědná práce*, roč. 9 (79), 1971, č. 3, s. 187.

⁸⁷ SUK, Richard: Postgraduální studium etnografie a muzeologie. In: *Muzejní a vlastivědná práce*, roč. 7 (77) 1969, č. 1–2, s. 71.

⁸⁸ Studenti si tak nejen vyslechli přednášky věnující se sbírkotvorné činnosti, konzervaci, evidenci, způsobech prezentace, ale také o některých specifických skupinách etnografických předmětů (lidové tisky, keramika, textil, hudební nástroje, terče, obrazy na skle). Tamtéž, s. 71.

⁸⁹ *Seznam přednášek na filozofické fakultě ve studijním roce 1968-69*. Praha : Univerzita Karlova, 1968, s. 148.

⁹⁰ SUK, ref. 71, s. 209.

⁹¹ V jeho rámci měly být vytvořeny katalogy etnografických sbírek příslušných muzeí, které by obsahovaly zmínky o historii kolekce, její odborné zhodnocení a zařazení do problematiky daného oboru. SUK, ref. 87, s. 71.

⁹² SCHNEIDER, Evžen. Specifické vzdělávání muzejních pracovníků a jeho usoustavnění v ČSR. In: *Muzeologické sešity – supplementum 3 : Muzeologický seminář 83*. Brno : Moravské muzeum – Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1985, s. 93-94; SUK, Richard. Postgraduální muzeum pro muzejní pracovníky. In: *Muzejní a vlastivědná práce*, roč. 12 (82) 1974, č. 3, s. 176.

Muzeologický rozměr Kunzova díla však nespočíval pouze ve vytvoření teorie a metodiky muzejní práce, ale také v jejich důsledném prosazování do muzejní praxe. Docházelo k němu především na půdě MM a jeho etnografického oddělení, posléze pak brněnského Etnografického ústavu, sídlícího v nově rekonstruovaném Paláci šlechtíčen. Pod Kunzovým vedením z něj postupně vyrostlo nejen středisko odborné muzejní práce, ale také významné komunitní a společenské centrum. V rámci pracoviště byla mimo jiné vytvořena také unikátní expozice, uspořádána řada tematických výstav a seminářů a rozvíjena rozsáhlá akviziční a bibliografická činnost. Kunz však své myšlenky a názory z oblasti národopisné muzeologie neaplikoval pouze ve své mateřské instituci. Pokoušel se je implementovat do celého tehdejšího československého muzejnictví, k čemuž mu výrazně dopomáhala hlavně jeho postavení v Komisi muzejníků-etnografů. Jejím prostřednictvím pak byly organizovány konference a setkání etnografů působících v muzeích. Vedoucí pozice v ní Kunze vedla také k úvahám o vytvoření nové sítě etnografických muzeí a rozhodujícím podílu na realizaci státem garantovaných výzkumů v oblasti lidové kultury. Specifickou formou působení brněnského muzejníka v oblasti muzeologie pak zůstává jeho působení na univerzitách (především Praha, Brno), tedy předávání informací určených převážně aktivním muzejním pracovníkům.

Na základě výše uvedených skutečností je třeba Ludvíka Kunze zařadit mezi výrazné osobnosti české muzeologie, které ji zásadním způsobem ovlivňovaly a formovaly. Jeho specifická činnost spočívala zejména v prolnutí teoretického uvažování o muzeálním fenoménu s konkrétním vědním oborem – národopisem. Kunzovo pozoruhodné dílo je zároveň nutné chápat v souvislosti s působením řady dalších osobností české etnografie, jejichž názorům a myšlenkám o problematice muzejnictví se doposud zásadnějšího prostoru v odborné literatuře bohužel nedostalo.

Použitá literatura a prameny (Sources)

Archívne prameny

Archiv MZM, f. Moravské zemské muzeum - část Etnografický ústav
Archiv MZM - Etnografický ústav, f. Ludvík Kunz

Literatura

Antonín Václavík (1891–1959) a evropská etnologie : kontexty doby a díla. Ed.

Daniel Drápala, Brno : Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5364-9.

Archiv Moravského zemského muzea, f. Etnografický ústav.

Archiv Moravské zemské muzeum, f. Moravské zemské muzeum.

BEDNÁRIK, Rudolf. Muzeologické štúdium a zriadenie niektorých múzeí. In: *Príspevky k národopisnej muzeológii : materiály z 1. celoštátnej konferencie muzeálnych pracovníkov-etnografov v Martine v dňoch 23.–27. 5. 1954.* Ed.

Ján Hanušin a Ludvík Kunz. Bratislava : Sváz slovenských múzeí, 1954, s. 45–53.

BENEŠ, Josef. Nová národopisná expozice Moravského muzea v Brně. In: *Český lid*, roč. 49, 1962, č. 6, s. 268–272.

BENEŠ, Josef. Rozvoj národopisu v českých muzeích. In: *Sborník Národního muzea v Praze/Acta Musei Nationalis Pragae*, řada A – historie, roč. 16, 1962, č. 1-3, s. 1–163.

DOUŠA, Pavel. Ústřední muzeologický kabinet 1956–1989. In: *Muzeum : Muzejní a vlastivědná práce* 49, 2011, č. 1, s. 3–14. ISSN 0027-5255.

- DRÁPALA, Daniel. *Moravské Záhoří*. Praha : Česká národopisná společnost, 2014. ISBN 978-80-905273-5-5.
- DVOŘÁKOVÁ, Hana. Ludvík Kunz – osobnost české etnografie. In: *Folia ethnographica : supplementum ad Acta Musei Moraviae*, roč. 48, 2014, č. 1, s. 5–12. ISSN 0425-4570.
- JERÁBEK, Richard. Činnost Semináře pro etnografii a folkloristiku University J. E. Purkyně v Brně v letech 1959–1961. In: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity – řada uměnovědná (F)*, roč. 11, 1962, č. 6, s. 163–165.
- KALESNÝ, František: Ludvík Kunz osemdesiatiočny. In: *Slovenský národopis*, roč. 42, 1994, č. 3, s. 354–355. ISSN 1335-1303.
- KUNZ, Ludvík – PERNICA, Ferdinand. Drobné příspěvky k údržbě a restauraci národopisných sbírek/Kleine Beiträge zur Erhaltung und Restaurierung volkskundlicher Sammlungen. In: *Časopis Moravského musea/Acta Musei Moraviae*. roč. 60, 1955, s. 177–192.
- KUNZ, Ludvík. *Česká ethnografie a folkloristika v letech 1945–1952*. Praha : Československá akademie věd, 1954.
- KUNZ, Ludvík. Etnografická muzeologie v socialistické společnosti. In: *Muzeologické sešity* roč. 6, 1977, s. 26–72.
- KUNZ, Ludvík. K problémům národopisné instalace. In: *Príspevky k národopisnej muzeológii : materiály z 1. celoštátnej konferencie muzeálnych pracovníkov-etnografov v Martine v dňoch 23.–27. 5. 1954*. Ed. Ján Hanušin a Ludvík Kunz. Bratislava: Sväz slovenských múzeí, 1954, s. 125–136.
- KUNZ, Ludvík. Muzeologické dílo Ladislava Lábka 1915–1963. In: *K 75. výročí Národopisného muzea Plzeňska (supplementum). Sborník Západočeského muzea v Plzni – historie*, roč. 7, 1991, s. 61–64. ISSN 0862-3597.
- KUNZ, Ludvík. *Národopisná muzea států střední a východní Evropy*. Malé tisky č. 5. Brno : Národopisné oddělení Moravského musea v Brně, 1958.
- KUNZ, Ludvík. *Národopisné sbírky Moravského musea v Brně. Průvodce po oddělení a činnost v letech 1947–1957*. Brno : Moravské museum v Brně, 1957.
- KUNZ, Ludvík. *Nástin dokumentační práce v ethnografii a folkloristice*. Zvláštní otisk ze *Slovanského národopisu*, roč. 1, 1953, s. 201–252.
- KUNZ, Ludvík. Plán výzkumu etnografických pracovišť v muzeích. In: *Muzejní a vlastivědná práce*, roč. 5, (75) 1967, č. 4, s. 220–222.
- KUNZ, Ludvík. Revoluční přeměny vesnice v muzeologické interpretaci. In: *Ethnographica*, roč. 9, 1974, s. 163–188.
- KUNZ, Ludvík. Úkoly národopisného musejnictví. Zvláštní otisk z *Acta Musei Moraviae/Časopis Moravského musea v Brně*, roč. 34, 1949, s. 3–12.
- KUNZ, Ludvík. Úkoly vlastivědných muzeí plynoucí ze socializace venkova. In: *Národopis v historické expozici vlastivědného muzea*. Malé tisky č. 7. Ed. Ludvík Kunz. Brno: Národopisné oddělení Moravského musea v Brně, 1959, s. 17–30.
- KUNZ, Ludvík. Za česká národopisná muzea. In: *Český lid*, roč. 43, 1956, č. 2, s. 56–68.
- KUNZ, Ludvík – SUK, Ríša. *Zpráva k činnosti a programu Komise etnografů-musejních pracovníků 1954–1968*. Brno : Etnografické muzeum, 1968.
- LÁBEK, Ladislav. *Nástin praktické museologie pro krajinská muzea vlastivědná*. Praha : Národopisná společnost československá, 1927.
- Ludvík Kunz – osobnost české a evropské etnologie* [online]. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska [cit. 2015-6-11]. Dostupný z WWW: http://www.muzeum-km.cz/article_view.php?clanek=71.

- MŠ. Dr. Ludvík Kunz padesátiletý. In: *Český lid*, roč. 52, 1965, č. 1, s. 61.
- NEUSTUPNÝ, Jiří. *Otázky dnešního muzejnictví*. Praha : Orbis, 1950.
- PAVLIŠTÍK, Karel. Ludvík Kunz devadesátiletý. *Český lid*, roč. 91, 2004, č. 2, s. 105–114. ISSN 0009-0794.
- Seznamy přednášek na filozofické fakultě*. Praha : Univerzita Karlova – školní roky 1950-51 až 1980-81.
- Seznam přednášek na filozofické fakultě*. Brno : Masarykova univerzita/Univerzita J. E. Purkyně v Brně – školní roky 1945-46 až 1985-86.
- SCHNEIDER, Evžen. Specifické vzdělávání muzejních pracovníků a jeho usoustavnění v ČSR. In: *Muzeologické sešity – supplementum 3 : Muzeologický seminář 83*. Brno : Moravské muzeum – Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1985, s. 85–114.
- Soupis vědeckých prací a muzejní dílo Ludvíka Kunze 1932–1984. In: *Ethnographica*, roč. 18, s. 165–188.
- STRÁNSKÁ, Drahomíra. *Příručka lidopisného pracovníka*. Praha : Národopisná společnost československá, 1936.
- STRÁNSKÝ, Zbyněk Z. Poměr obecné a speciální muzeologie. In: *Časopis Moravského muzea/Acta Musei Moraviae*, roč. 53–54, 1968–1969, s. 207–252.
- SUK, Richard. Docent Ludvík Kunz šedesátiletý. In: *Český lid*, roč. 61, 1974, č. 1, s. 235–236.
- SUK, Richard: Postgraduální studium etnografie a muzeologie. In: *Muzejní a vlastivědná práce*, roč. 7 (77) 1969, č. 1–2, s. 71.
- SUK, Richard. Postgraduální studium etnografie a muzeologie na Karlově univerzitě. In: *Muzejní a vlastivědná práce*, roč. 7 (77), 1969, č. 3–4, s. 207–209.
- SUK, Richard: Postgraduální studium muzeologie. In: *Muzejní a vlastivědná práce*, roč. 9 (79), 1971, č. 3, s. 187.
- SUK, Richard. Postgraduální studium pro muzejní pracovníky. In: *Muzejní a vlastivědná práce*, roč. 12 (82) 1974, č. 3, s. 176.
- SUK, Richard. Práce postgraduálního studia muzeologie. In: *Muzejní a vlastivědná práce*, roč. 8 (78) 1970, č. 1–4, s. 117–119.
- SUK, Richard. Úkoly komisi Ústředního muzeologického kabinetu. In: *Muzejní a vlastivědná práce*, roč. 17 (87), č. 1, 1979, s. 49.
- SVOBODA, Josef František. *Zásady českého muzejnictví*. Praha : Svaz českých muzeí, 1949.
- ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. 2. vyd. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 2004. ISBN 80-210-3206-5.
- TUČEK, Karel – NEUSTUPNÝ, Jiří. *Evidence muzejních sbírek. Praktická příručka pro muzejní pracovníky*. Praha : Orbis, 1954.
- TYLLNER, Lubomír. DOC. PhDr. Ludvík Kunz, CSc. – 75 let. In: *Český lid*, roč. 76, 1989, č. 3, s. 179–180.
- VÁCLAVÍK, Antonín. *Návod, jak shromažďovati doklady lidové kultury v oblasti jižní a východní Moravy. Zrnko k zrnečku*. Uherské Hradiště : Muzejní a archeologický spolek, 1941.